

ДОСЛІДЖЕННЯ ДУМКИ ЗДОБУВАЧІВ РІЗНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЩОДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Каковкіна О. А.

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
завідувачка кафедри педагогіки і психології
Українського державного університету науки і технологій
ORCID ID: 0000-0002-8772-4065

Родіна Ю. Д.

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри педагогіки і психології
Українського державного університету науки і технологій
ORCID ID: 0000-0003-1747-2517

Тимофєєв О. В.

кандидат філософських наук,
доцент кафедри педагогіки і психології
Українського державного університету науки і технологій
ORCID ID: 0000-0002-7004-8320

У статті розглянуто спектр досліджень щодо проблематики особистісного розвитку спортсменів у царині набуття якостей комунікативних компетентностей, формування «мислення переможця» в спорті тощо. Окремо розглянуто проблематику формування особистості і професійного розвитку майбутніх учителів. Авторами поставлено задачу доповнити питання розвитку особистості як майбутнього тренера, так і педагога – вчителя фізичної культури, та дослідити, як значення культури мислення здобувачів означених спеціалізацій висвітлюється в контексті специфіки фізичної культури і спорту.

У процесі дослідження було використано опитування здобувачів різних спеціалізацій Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту щодо ранжування різних компонентів культури мислення вчителя, спортсмена і загальнолюдської культури мислення.

У результаті засвідчено усвідомлення здобувачами важливості культури мислення серед здобувачів вищої освіти як спортивного, так і педагогічного спрямування. Дослідження показало важливість розрізнення різних компонентів культури мислення майбутніх фахівців різних спеціалізацій – окремо для здобувачів-спортсменів і здобувачів-педагогів. Порівняння відповідей здобувачів-педагогів і здобувачів-спортсменів дало вибрати положення і складники для двох окремих тренінгів – це тренінг напрацювання гнучкості стилю мислення для майбутніх педагогів та тренінг формування самоактуалізованості особистості спортсменів.

Ключові слова: культура мислення, думка здобувачів освіти, спортсмени, педагоги, освітній процес, студентоцентризований підхід.

Kakovkina O. A., Rodina Yu. D., Tymofieiev O. V. Research of the opinions of students of various specialties regarding the formation of the thinking culture of future specialists in the field of physical culture and sports

The article reviews a range of studies on the issues of personal development of athletes in the field of acquiring communication skills, forming a “winner’s mindset” in sports, etc. The issues of personality formation and professional development of future teachers are considered separately. Different specializations have different styles of thinking – this became the basis for considering different manifestations of thinking culture for different specialties. The authors set the task of supplementing the issue of personality development as a future coach and teacher of physical education, and to investigate how the importance of the culture of thinking of applicants for these specializations is reflected in the context of the specifics of physical education and sports. During the study, a survey was conducted among students of various specializations

at the Dnipro State Academy of Physical Culture and Sports to rank the various components of the culture of thinking of a teacher, athlete, and general human culture of thinking. The study showed that students recognize the importance of the culture of thinking among students of higher education, both in sports and pedagogy. The study showed the importance of distinguishing between different components of the culture of thinking of future specialists in different specializations – separately for student athletes and student teachers. A comparison of the responses of pedagogical applicants and athletic applicants made it possible to select the provisions and components for two separate training sessions: training to develop flexibility in the style of thinking for future pedagogues and training to develop self-actualization in athletes.

Keywords: culture of thinking, applicants' opinions, athletes, educators, educational process, student-centered approach.

Вступ. Мислення – це відображення та перетворення світу у свідомості та продуктах праці, інтелектуальний шлях до досягнення речей, пов'язаний зі створенням ідеалізацій, абстракцій, гіпотез, моделей, покликаних вловити та схопити суть речей. Термін «культура мислення», розглянутий на основі цього підходу, можна розуміти як певну систему бачення, розпізнавання, розуміння та вдосконалення світу за певними принципами та правилами [13; 17]. Культура мислення в такому підході постає тим ресурсом, що є особливою цінністю як в усіх царинах діяльності, так і в проходженні складних обставин.

Культура мислення для фахівців із фізичної культури і спорту має непересічне значення, тому що вона визначає бачення спортивної діяльності в нерозривному зв'язку з цінностями загальнолюдської культури з одного боку, а з іншого боку – специфічний характер мислення кожної особистості надає загальній культурі мислення свого неповторного забарвлення.

Натепер існує широкий спектр досліджень, що стосуються проблематики формування особистості спортсменів [1; 5], формуванню комунікативних компетентностей, які підвищують ефективність спільної роботи [7], також низку робіт присвячено психологічній підготовці, формуванню «мислення переможця» в спорті, ментальній стійкості та поведінці спортсменів [2; 10; 12; 14], проте, на жаль, особливостям формування культури мислення майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту приділяється недостатньо уваги.

Також хочемо зазначити, що проблематику професійного розвитку майбутніх учителів, формування їхньої особистості розглядали багато фахівців. Зокрема, це питання розглядали О. Пехота [11],

І. Ісаєв [8], М. Васирина, В. Майборода [4], Ю. Ібрагім [6], Л. Бутенко [3].

У наукових дослідженнях фахівців [15; 16; 18; 19] було розроблено модель педагогічної системи формування інтелектуальної культури майбутніх учителів, критерії, показники та рівні сформованості інтелектуальної культури вчителя, а також характеристика основних способів формування інтелектуальної діяльності майбутніх учителів. Низка авторів досліджували розвиток критичного мислення, його формування як психолого-педагогічну проблему [9; 17].

Проте результати нашого дослідження суттєво доповнюють наявні наукові розробки в контексті специфіки фізичної культури і спорту.

Методи та методики дослідження. Саме вивченню специфіки культури мислення фахівців у царині фізичної культури і спорту присвячено дослідження, що було проведено в рамках виконання теми «Формування культури мислення здобувачів вищої освіти у галузі фізичної культури і спорту: організаційні та психолого-педагогічні засади», 2021–2025 рр.

Ми виходили із **гіпотези**, що дослідження думки здобувачів щодо формування культури мислення майбутніх фахівців різних спеціалізацій у галузі фізичної культури і спорту в освітньому процесі не тільки доповнить розуміння цього питання, а й дасть змогу виявити необхідність розроблення практичних тренінгів, які будуть більш ефективними для кожної окремої спеціалізації згідно з освітньо-професійних програмами.

Метою та основним завданням дослідження стало: дослідити думку здобувачів щодо формування культури мислення майбутніх фахівців різних спеціалізацій у галузі фізичної культури і спорту.

Дослідження проводилось на базі Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту (м. Дніпро). В опитуванні взяли участь 35 здобувачів-спортсменів і 18 здобувачів-педагогів, обидві групи віком від 18 до 35 років. Від усіх учасників було отримано інформовану згоду на участь у цьому експерименті.

У процесі дослідження використовувались такі **методи**: теоретичний аналіз і узагальнення даних наукової та науково-методичної літератури; анкетування за допомогою Google-forms; метод експертних оцінок, де експертами виступають самі здобувачі освіти.

Такий підхід було використано з урахуванням необхідності застосування студентоцентрованості в сучасному освітньому процесі.

Також використовувались методи математичної статистики – підрахування ранжування у відсотках у самих Google-forms.

Результати та дискусії. Результатами дослідження стало опитування 35 здобувачів-спортсменів і 18 здобувачів-педагогів за трьома розробленими анкетами. Здобувачі освіти були опитані за допомогою Google-form; респондентам було запропоновано дати відповіді на низку питань, пов'язаних з культурою мислення. У процесі досліджень було виявлено таке.

На питання **«На Вашу думку, культура мислення – це...»** найбільша кількість опитуваних здобувачів-спортсменів – 68,8% вибрали відповідь «широкий, розвинутий світогляд». Трохи менше респондентів – 56,3% вибрали відповідь «уміння розв'язувати складні питання без конфліктів».

Порівну – 31,3% і 31,3% вибрали відповіді «набутий високий рівень розв'язання теоретичних завдань» і «обізнаність у мистецтві, літературі, філософії». Було виявлено, що 25% респондентів вибрали відповідь «уміння швидко і якісно розв'язувати практичні завдання». Відповідь «вміння досягати успіху» вибрала найменша кількість опитуваних – 12,5%.

Оскільки в цьому опитуванні брали участь респонденти переважно зі спортивною спрямованістю освіти, особливо цікавим видається розподіл відповідей на питання опитування: **«Культура мислення спортсмена – це...»**. Найбільша кількість респондентів вибрали

порівну такі відповіді: «уміння швидко і якісно засвоювати елементи виконання вправ у своєму виді спорту» – 62,5% і «мислення чемпіона» – 62,5%. Відповідь «бачення сенсу спортивних успіхів у широкій перспективі» вибрали 50% респондентів, відповідь «високий інтелектуальний рівень» – 37,5% респондентів. Було визначено, що 31,3% респондентів вибрали відповідь «уміння досягати високих успіхів». Найменша кількість опитуваних вибрала відповідь «вміння конструктивно розв'язувати конфліктні питання» – 25%.

Також цікавим є **порівняння відповідей** здобувачів-спортсменів і здобувачів-педагогів.

Так, щодо питання «Культура мислення спортсмена – це...» більшість здобувачів-педагогів вибрали відповідь «бачення сенсу спортивних успіхів у широкій перспективі» – 55,6% респондентів. Своєю чергою у здобувачів-спортсменів найбільшу кількість голосів отримали відповіді: «уміння швидко і якісно засвоювати елементи виконання вправ у своєму виді спорту» – 62,5% і «мислення чемпіона» – 62,5%.

Трохи менше здобувачів-педагогів вибрали відповідь «уміння швидко і якісно засвоювати елементи виконання вправ у своєму виді спорту» – 50% респондентів, тоді як у здобувачів-спортсменів цю відповідь вибрала найбільша кількість опитуваних.

Порівну розподілилися голоси здобувачів-педагогів щодо відповідей «мислення чемпіона» – 38,9% і «високий інтелектуальний рівень» також вибрали 38,9% респондентів.

Так само, як в опитуванні здобувачів-спортсменів, найменша кількість здобувачів-педагогів вибрала відповідь «вміння конструктивно розв'язувати конфліктні питання» – 33,3%.

На питання **«Культура мислення вчителя фізичної культури, це...»** найбільша кількість респондентів вибрала відповідь «уміння передавати цінності фізичної культури» – 75%.

Однакова кількість опитуваних зазначила відповіді: «уміння використовувати на уроках фізичної культури вправи, що розвивають уяву, мислення, пам'ять тощо» – 68,8% і «уміння застосовувати інноваційні методи в навчанні» – 68,8%. Відповідь «уміння комунікувати на висококультурному рівні» вибрали

50% опитуваних. Відповідь «високий інтелектуальний рівень» вибрали 37,5%. Найменша кількість опитуваних вибрала відповідь «бути обізнаним у загальнокультурних питаннях» – 25%.

Результати опитування здобувачів-педагогів такі: вік опитуваних був у межах: 18–23 років (94,4%) та 24–35 років (0,6%); а щодо рівня освіти, то середню освіту мають 43,8% респондентів, неповну вищу освіту мають 50% респондентів, повну вищу освіту мають 16,7% респондентів.

Респондентам було запропоновано дати відповіді на низку питань, пов'язаних із культурою мислення.

На питання «**На Вашу думку, культура мислення – це...**» найбільша кількість опитуваних здобувачів-педагогів – 61,1% вибрали відповідь «широкий, розвинутий світогляд». Трохи менше респондентів – 50% вибрали відповідь «обізнаність у мистецтві, літературі, філософії». Відповідь «уміння розв'язувати складні питання без конфліктів» вибрали 33,3% здобувачів-педагогів.

Відповідь «набутий високий рівень розв'язання теоретичних завдань» вибрали 27,8% здобувачів-педагогів, відповідь «уміння швидко і якісно розв'язувати практичні завдання» вибрали 22,2% респондента. Найменша кількість здобувачів-педагогів вибрала відповідь «вміння досягати успіху» – 11,1%.

На питання опитування «**Культура мислення спортсмена – це...**» найбільша кількість здобувачів-педагогів відповіла: «бачення сенсу спортивних успіхів у широкій перспективі» – 55,6%. Відповідь «уміння швидко і якісно засвоювати елементи виконання вправ у своєму виді спорту» вибрали 44,4% здобувачів-педагогів. Порівну голоси розподілилися щодо відповідей «мислення чемпіона» – 38,9% і «високий інтелектуальний рівень» – також 38,9% респондентів. Відповідь «уміння конструктивно розв'язувати конфліктні питання» вибрали 33,3% здобувачів-педагогів. Найменша кількість опитуваних здобувачів-педагогів відповіла: «уміння досягати високих успіхів» – 27,8%.

На питання «**Культура мислення вихователя, у тому числі вчителя фізичної культури, це...**» найбільша кількість респондентів вибрала відповідь «уміння передавати

цінності фізичної культури» – 66,7%. Однакова кількість опитуваних вибрала відповіді: «уміння використовувати на уроках фізичної культури вправи, що розвивають уяву, мислення, пам'ять тощо» – 55,6% і «бути обізнаним у загальнокультурних питаннях» – 55,6%.

Виявлено, що однакова кількість здобувачів-педагогів вибрала відповіді «уміння комунікувати на висококультурному рівні» – 44,4% і «уміння застосовувати інноваційні методи в навчанні» – також 44,4% опитуваних здобувачів-педагогів. Найменша кількість опитуваних вибрала відповідь «високий інтелектуальний рівень» – 38,9%.

Також цікавим є *порівняння відповідей* на це питання здобувачів-педагогів і здобувачів-спортсменів.

Так, щодо питання «Культура мислення вихователя, у тому числі вчителя фізичної культури, це...» більшість здобувачів-педагогів – 66,7% і здобувачів-спортсменів – 75% вибрали відповідь «уміння передавати цінності фізичної культури».

На другому місці у здобувачів-педагогів опинилися відповіді: «уміння використовувати на уроках фізичної культури вправи, що розвивають уяву, мислення, пам'ять тощо» – 55,6% і «бути обізнаним у загальнокультурних питаннях» – 55,6%.

Своєю чергою на другому місці у здобувачів-спортсменів опинилася така пара відповідей: «уміння використовувати на уроках фізичної культури вправи, що розвивають уяву, мислення, пам'ять тощо» – 68,8% і «уміння застосовувати інноваційні методи в навчанні» – 68,8%.

Відповідь «уміння застосовувати інноваційні методи в навчанні» у здобувачів-педагогів опинилася, відповідно, на третьому місці – 44,4%. У здобувачів-спортсменів відповідь «уміння комунікувати на висококультурному рівні» вибрали 50% опитуваних, а відповідь «високий інтелектуальний рівень» вибрали 37,5%.

Найменшу кількість голосів у здобувачів-педагогів отримала відповідь «високий інтелектуальний рівень» – 38,9%, тоді як для здобувачів-спортсменів на останньому місці опинилася відповідь «бути обізнаним у загальнокультурних питаннях» – 25%.

Висновки. У сучасному спорті найвищі результати належать спортсменам, які орієнтовані не тільки на розвиток фізичних якостей, вдосконалення функціональних можливостей організму та якості техніко-тактичної підготовки, а можуть належним чином підготувати свою психіку до боротьби з найсильнішим суперником. Велика роль у цьому належить можливості знати і контролювати своє мислення, що може як допомогти досягти максимального результату, так і зробити цей результат досить стабільним.

Основними принципами формування педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури є: цілісність педагогічного процесу; індивідуалізація та диференціація; професійно-педагогічна спрямованість; єдність освітньої та науково-педагогічної діяльності; соціокультурна детермінація підготовки майбутнього вчителя; безперервність і наступність педагогічної освіти; включеність педагога в інноваційну діяльність; імплікація загальної та педагогічної культури; фасилітація; спільна творча діяльність; професійно-педагогічне самовдосконалення. Усе це потребує сформованої культури мислення, що впливає як на методи викладання майбутнього педагога, на формування його взаємодії з учнями та власний професійний розвиток і формує, врешті-решт, індивідуалізацію в підході до викладання.

Таким чином, формування культури мислення в майбутніх фахівців у сфері фізичної культури та спорту є багатограним процесом, що охоплює не лише інтелектуальні складники, але й ціннісні, емоційні та поведінкові аспекти. Культура мислення не лише визначає ефективність професійної діяльності, але й впливає на здатність до самореалізації, розвитку креативності та формування позитивного соціального середовища в навчальному та професійному контекстах.

Проведене дослідження підтверджує наявність усвідомлення важливості культури мислення серед здобувачів вищої освіти як спортивного, так і педагогічного спрямування. Результати опитування показали, що і спортсмени, і майбутні педагоги визнають ключове значення широкого світогляду, емпатії, мислення чемпіона, здатності до адаптації, а також готовності передавати культурні та гуманістичні цінності через фізичну активність.

Отже, культура мислення у сфері фізичної культури та спорту має розглядатися як стратегічний ресурс, що сприяє підвищенню якості професійної підготовки, розвитку самосвідомості та зміцненню культурного потенціалу сучасного фахівця.

Подальші дослідження можуть бути зосереджені на створенні тренінгів для підвищення культури мислення, окремо для кожної з розглянутих спеціалізацій.

Список використаних джерел

1. Білогур В., Андрюкайтене Р. Спортивна культура як засіб удосконалення цілісності спортивної особистості: філософсько-культурологічний та антропологічний аналіз. *Humanities Studies. Філософія*. 2020;6(83):136–152. DOI: 10.26661/hst-2020-6-83-10.
2. Білогур В., Сивохоп Е., Семаль Н., Скрипченко І., Карабанов Є. Вплив когнітивно-поведінкової терапії (КПТ) та методів спортивної психології на розвиток ментальної стійкості спортсменів. *Humanities Studies. Філософія*. 2025;22(99):156–168. DOI: 10.32782/hst-2025-22-99-17.
3. Бутенко Л. Культура наукового мислення як передумова успішності діяльності науково-педагогічних працівників. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2015;(2):27–39.
4. Васирина М., Майборода В. Актуальні проблеми практичної підготовки студентів вищої школи України. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2010;(2):233–237.
5. Дерєка Т., Ляшенко В., Туманова В., Корж Є. Ціннісно-сміслова сфера особистості спортсменів: особливості формування. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2018;(1):18–21.
6. Ібрагім Ю. С. Формування культури розумової праці студентів вищих навчальних педагогічних закладів у процесі навчання : дис. ... канд. пед. наук. Харків : Харківський нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди; 2010. 233 с.
7. Іваннікова Г., Єльчев С. Психологічні засади формування комунікативної компетентності особистості спортсмена (футбол). У: *Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України: матеріали конф.*, 11 листопада 2024 р. Київ. Київ: Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт.; 2025. С. 152–154.
8. Ісаєв І. Професійно-педагогічна культура як предмет наукового дослідження. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*. 2010;(42):143–147.

9. Кремень В., ред. Критичне мислення: освіта, творчість, цінності. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України; 2017. 299 с.
10. Олійник Н. А., Войтенко С. М. Психологічні особливості спортивної діяльності: монографія. Вінниця : ВНАУ; 2020. 240 с.
11. Пехота О. Формування технологічної культури сучасного викладача як складової його педагогічної майстерності. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2012;(3):165–180.
12. Поляков І. О. Психологічні особливості «мислення переможця» у спорті. Харків : Нац. техн. ун-т «Харківський політехнічний інститут»; 2018.
13. Родіна Ю. Сучасна культурна парадигма у конструюванні образу людини. *Космічні горизонти* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 5 червня 2023 р. Дніпро. Дніпро: Нац. центр аерокосм. освіти ім. О. М. Макарова; 2023. С. 28–29.
14. Родіна Ю., Чехович П. Особливості прояву інтернет-залежності у здобувачів вищої освіти. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. Серія: Філософія. Педагогіка*. 2023;(2):36–48.
15. Тимофеев О., Каковкіна О., Родіна Ю. Філософія освіти Івана Ілліча: від знешколеного суспільства до епіметеївської людини. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2024;2(16):115–121. DOI: 10.15421/352452.
16. Чайка В., Петрова Н. Інтелектуальна культура вчителя як фактор інновацій у педагогічній діяльності: монографія. Тернопіль : ТНПУ; 2014. 308 с.
17. Чуба О. Формування критичного мислення як психолого-педагогічна проблема. *Педагогіка та психологія професійної освіти*. 2013;(3):202–208.
18. Jones H. Thoughts on teaching thinking: Perceptions of practitioners with a shared culture of thinking skills education. *Curriculum Journal*. 2008;19(4):309–324.
19. Kovalchuk L. Modeling of cultural and educational environment as a pedagogical condition of forming of professional thinking culture of future teachers. *European Scientific Journal*. 2014;10(22):69–88.

References

1. Bilohur, V., Andriukaitene, R. (2020). Sportyvna kultura yak zasib udoskonalennia tsilisnosti sportyvnoi osobystosti: filosofsko-kulturolohichniy ta antropologichniy analiz [Sports culture as a means of improving the integrity of the sports personality: philosophical, cultural and anthropological analysis]. *Humanities Studies. Filosofii – Humanities Studies. Philosophy*, 6(83), 136–52. <https://doi.org/10.26661/hst-2020-6-83-10> [in Ukrainian].
2. Bilohur, V., Syvokhop, E., Semal, N., Skrypchenko, I., Karabanov, Ye. (2025). Vplyv kohnityvno-povedinkovoi terapii (kpt) ta metodiv sportyvnoi psykholohii na rozvytok mentalnoi stiikosti sportsmeniv [The impact of cognitive behavioral therapy (CBT) and sports psychology methods on the development of mental resilience in athletes]. *Humanities Studies. Filosofii – Humanities Studies. Philosophy*, 22(99), 156-68. <https://doi.org/10.32782/hst-2025-22-99-17> [in Ukrainian].
3. Butenko, L. (2015). Kultura naukovooho myslennia yak peredumova uspishnosti diialnosti naukovopedahohichnykh pratsivnykiv [Culture of scientific thinking as a prerequisite for the success of scientific and pedagogical workers]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka – Spirituality of the individual: methodology, theory and practice*, 2, 27–39 [in Ukrainian].
4. Vasylyna, M., Maiboroda, V. (2010). Aktualni problemy praktychnoi pidhotovky studentiv vyshchoi shkoly Ukrainy [Current problems of practical training of higher school students in Ukraine]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia – Problems of training a modern teacher*, 2, 233–237 [in Ukrainian].
5. Dereka, T., Liashenko, V., Tumanova, V., Korzh, Ye. (2018). Tsinnosnosmyslova sfera osobystosti sportsmeniv: osoblyvosti formuvannia [Value-semantic sphere of athletes' personality: features of formation]. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia – Sports Bulletin of the Dnieper*, 1, 18–21 [in Ukrainian].
6. Ibrahim, Yu.S. (2010). Formuvannia kultury rozumovoi pratsi studentiv vyshchykh navchalnykh pedahohichnykh zakladiv u protsesi navchannia [Formation of a culture of intellectual work of students of higher pedagogical educational institutions in the learning process]. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
7. Ivannikova, H., Yelchev, S. (2025). Psykholohichni zasady formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti osobystosti sportsmena (z obranoho vydu sportu – futbol) [Psychological principles of the formation of communicative competence of an athlete's personality (in the chosen sport – football)]. *Aktualni problemy osvithnoho protsesu v konteksti yevropeiskoho vyboru Ukrainy – Current problems of the educational process in the context of the European choice of Ukraine (Kyiv, 11 lystopada 2024 roku)* (s. 152–154). Kyiv: KNUBA [in Ukrainian].
8. Isaiev, I. (2010). Professional and pedagogical culture as a subject of scientific research]. *Teoret. pytannia kultury osvity ta vykhovannia – Theoretical issues of the culture of education and upbringing*, 42, 143–147 [in Ukrainian].

9. Kremen, V. (Ed.). (2017). Krytychne myslennia: osvita, tvorchist, tsinnosti [Critical thinking: education, creativity, values]. Kyiv: Instytut obdarovanoi dytyny NAPN Ukrainy [in Ukrainian].
10. Oliinyk, N.A., Voitenko, S.M. (2020). Psykholohichni osoblyvosti sportyvnoi diialnosti: monohrafiia [Psychological features of sports activities: monograph]. Vinnytsia: VNAU [in Ukrainian].
11. Piekhota, O. (2012). Formuvannia tekhnolohichnoi kultury suchasnoho vykladacha yak skladovoi yoho pedahohichnoi maisternosti [Formation of technological culture of a modern teacher as a component of his pedagogical skills]. *Estetyka i etyka ped. dii – Aesthetics and ethics of pedagogical action*, 3, 165–80 [in Ukrainian].
12. Poliakov, I.O. (2018). Psykholohichni osoblyvosti “myslennia peremozhtsia” u sporti [Psychological features of the “winning mindset” in sports]. Kharkiv: Natsionalnyi tekhnichnyi universytet “Kharkivskyyi politekhnichnyi instytut” [in Ukrainian].
13. Rodina, Yu. (2023). Suchasna kulturna paradyhma u konstruiuvanni obrazu liudyny [The modern cultural paradigm in constructing the image of a person]. *Kosmichni horyzonty – Space horizons (Dnipro, 5 chervnia 2023 roku)* (s. 28-29). Dnipro: Natsionalnyi tsentr aerokosmichnoi osvity im. O.M. Makarova Derzhavnoho kosmichnoho ahentstva Ukrainy [in Ukrainian].
14. Rodina, Yu, Chekhovych, P. (2023). Osoblyvosti proiavu internet-zalezhnosti u zdobuvachiv vyshchoi osvity [Peculiarities of Internet addiction among higher education students]. *Visnyk Dniprovskoi akademii nepererвної osvity. Seriya: Filosofiia. Pedahohika – Bulletin of the Dnipro Academy of Continuing Education. Series: Philosophy. Pedagogy*, 2, 36–48 [in Ukrainian].
15. Tymofiev, O., Kakovkina, O., Rodina, Yu. (2024). Filosofiia osvity Ivana Illicha: vid zneshkolenoho suspilstva do epimeteivskoi liudyny [Ivan Ilyich's Philosophy of Education: From an Uneducated Society to an Epimethean Man]. *Filosofiia i politolohiia v konteksti suchas. kultury – Philosophy and Political Science in the Context of Modern Culture*, 2(16), 115–21. <https://doi.org/10.15421/352452> [in Ukrainian].
16. Chaika, V, Petrova, N. (2014). Intelektualna kultura vchytelia yak faktor innovatsii u pedahohichnii diialnosti: monohrafiia [Intellectual culture of a teacher as a factor of innovation in pedagogical activity: monograph]. Ternopil: TNPU [in Ukrainian].
17. Chuba, O. (2013). Formuvannia krytychnoho myslennia yak psykholoho-pedahohichna problema [Formation of critical thinking as a psychological and pedagogical problem]. *Pedahohika ta psykholohiia prof. osvity – Pedagogy and psychology of professional education*, 3, 202–208 [in Ukrainian].
18. Jones, H. (2008). Thoughts on teaching thinking: Perceptions of practitioners with a shared culture of thinking skills education. *Curriculum Journal*, 19(4), 309–324 [in English].
19. Kovalchuk, L. (2014). Modeling of cultural and educational environment as a pedagogical condition of forming of professional thinking culture of future teachers. *European Scientific Journal, ESJ*, 10(22), 69–88 [in English].

Стаття надійшла до редакції 12.11.2025

Стаття прийнята 05.12.2025

Статтю опубліковано 23.12.2025